

ACC. N:R M. 8632: 1-10. (avskrift 12 sidor)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge

Upptecknat av: Albert Månsson

Härad:

Adress: Ronneby

Soeken: Ronneby

Berättat av:

Uppteckningsår: 1942

Född år i

"Tosia bonnadian"

(L. u. F. 44.)

avskrift.

direkt avskrift av originalet
där det finns en del stavfel.

ACC. NR M. 8639:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Minnen från Tosia Bonnadan i Ronneby i slutet av
1800 talet och början av 1900 talet.

Med anledning av en uppmaning av Ronneby-Posten, till
allmänheten, att nedskriva gamla minnen från Tosia Bonnadan
i Ronneby i gånga tider, skall jag så gott jag kan berätta vad
jag minns och vad jag har hört berättas från min barndom.

Tosia Bonnadan, eller som den också kallades Andra Brunns-
balen, firades alltid vad jag minns och hört andra berätta,
tredje böndagen. Någon bestämd datum kan således ej bestämmas,
beroende på att böndagen kommer vid olika tidpunkter i juli.

Varför dagen kallas för Tosia Bonnadan vet jag ej. Jag
antar att i äldre tider, då Ronneby församling var mycket stör-
re än nu (Backaryd med flera plattser hörde ju då till Ronneby
församling,) landtbefolkningen passade på, att samtidigt som
de hälsade på släkt och vänner, som dels vistades här som
brunnsgäster, och dels personer här som de hade affärer med
(man sålde då smör, ägg, ved m.m. direkt till befolkningen här)

ACC. NR M. 8632: 2.

och med anledning av böndag besökte Gudstjänsten i Ronneby kyrka. Därigenom att mycke folk från landet kom hit denna dag, och kanske en heldel blevo överförfriskade, och därigenom lite orediga i sitt uppträdande har kanske namnet Tosia Bonnadan uppkommit.

I min barndom sade man inte Tosia Bonnadan så allmänt som nu. Man sade då Andra Brunnsbalen, vilket lät lite finare, men skulle man säga något annat, sa man "Tosta Bonnadan".

Det firades på den tiden tre stora folksöndagar, första andra och tredje Brunnsbalen. Andra Brunnsbalen eller Tosta Bonnadan var alltid den största och mest besökt. Det var nog mest ungdomen som var ute och roade sig. Men även de äldre var med, och det kunde gå ganska hett till här fram på dagen, när de riktigt kommit i fästtagen.

Redan på lördagskvällen, eller tidigt på morgonen Tosia Bonnadan kommo landtbefolkningen hit, antingen gående eller åkande i s.k. "lövvryssar" (höskrindor klädda med löv och blommor) och togo in på någon köpmansgård med sina skjutsar eller

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8633:3.

bands hästarna ute på Ågården, vilken hade sina stallbyggnader belägna nedanför Snäckebacken och på den plats där nu varmbadhuset har sitt vedupplag. Man band sina hästar vad man kom åt, och man var inte så noga med var det var, vilket följande lilla episod förtäljer; Några ungdommar, jag tror från Marie-lund, som då var någon slags landtmannaskola, hade med sin skjuts begivet sig ut mot Brunnen på morgonen och kört upp vid nuvarande Humlegatan, och bundit sina hästar i ett plank, som tillhörde en gammal båtsman kallad "Kalle Ving", som var en hetsig gubbe. När han kom ut på morgonen och såg hästarna hunda i sitt plank, blev han arg och körde bort inkräktarna. Dessa gävo sig också från platsen, men glömde i bråskan, eller en annan orsak, att spänna hästarna ordentligt för vagnen, varför när de skulle köra ned för den branta backen, hästarna inte kunde hålla igen vagnen utan skjutsen, med hela sällskapet gick rakt ner i ån där alla hamnade. Det blev stor uppståndelse och det tog ju tid innan hjälpsamma mäniskor hade hjälpt upp hästarna och de åkande, samt deras matakorga, flaskor m.m.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 8632:4.

på det torra igen. Men de voro ju och firade Tosia Bonnadan, och det var ju huvudsaken.

I senare tider blevo tågen, lastbilar eller fiskarnas motorbåtar smyckade med löv och blommor och fick tjänstgöra som de gamla lövryssarna tidigare hade gjort.

Efter det landtbefolkningen kommo hit på kvällen eller morgonen, drog man sig till Snäckebacken där man vilade ut, och snyggade upp sig lite grann, efter den långa resan. På morgonen begav man sig ut till Brunnen för att träffa bekanta samt åse brunnsdrickningen, eller kanske för att själva avsmaka det hälsosamma vattnet. En hel del reste kanske med någon av de många ångbåtar, som då trafikerade ån, till Karön. På middagen var det alltid musik i Torgparken och mycket folk som åhörare. Men på eftermiddagen samlades man på Snäckebacken, ja upp till flera tusen personer.

Nöjesfältet var då beläget dels på planen ovanför allén som går upp till Snäckebacken. Och dels på planen uppe vid Batteriet. Platsen där nuvarande nöjesfältet är beläget, var

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 8632:5.

var då trädgård till Ågården, vars huvudbyggnad då var nuvarande gamla köttbesiktningsbyrån. Här på Snäckebacken hade till denna dag samlats alla slags kringresande tivoliföretag. Här fanns för det mesta två karuseller, Pilkrans och Karlsson, vilka båda hade hästar, elefanter och båtar stående i två rader på sina karuseller. Karusellerna drogos på den tiden alltid med handkraft, likaså det stora posetivet, vilket hade till "kappelmästare" antingen repslagare Gummesson eller "Lame Axel", och trumman sköttes av trumslagare Larsson eller "Kalle trumslagare." Så hade vi Karlsson ponorama, där man för en 50 öring fick genom ett glas på väggen, se de senaste "dagshändelserna", t.ex. bilder från boerkriget, översvämningar i Amerika m.m. (Man hade inte film och radio på den tiden). Här var cirkus, här var jättedamer och lilleputtar, trollkonstnärer, och starka karar som kunde lyfta hästar m.m. Där fanns kraftmätare där de fick betala, arbeta och svettas, och slå med en stor klubba, för att få en liten trädocka, så högt upp i luften som möjligt efter en uppåtstående bräda. Här fanns

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 8632:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

alla slags spelmän som spelade dagens melodier, men den mest uppskattade av alla var nog "Blinde Anton", som sjöng, dels sina egna författade visor, eller andra önskade kärleksvisor. Han hade alltid gott om åhörare kring sig, och slantarna duggade lite gämt i den slitna hatten. Längre upp på Snäckebacken fanns ju dansbanan, och ägdes av "August nattväktare" men musiken sköttes antingen av "Spel August" eller av en blind gubbe, som skötte tre instrument själv. Det var dragspel, trumma samt ett slags pipor, som voro fastsatta främför munnen på honom, i vilka han blåste förträffligt (Dansbanan var då belägen på den plats där man nu bruka bränna majeldarna). Ungdomen dansade av hjärtans lust, medan de äldre från de närbelägna berghallarna åsågo dansen. Hit kom denna dag allt som var nytt på den tiden. Bland annat minns jag man fick för en 10 öring höra den nya "talmaskinen", som var en föregångare till vår tids gramofon, fast här kom ljudet från en rulle, och därifrån utgick små gummislangar, vilka man fick stoppa i öronen och därigenom höra musik eller sång, vilket det nu var

ACC. N:R M. 8632:7.

på rullen. Allt var fröjd och gamman.

Men det var inte bara på nöjen, som det var väl sörjt för, där fanns även all slags försäljning av smörgåsar, "stora över hela kakan", med stekt sill, eller annat pålägg, (det var ej ransonering på den tiden), där fanns kroppkakor och pannkakor, samt en slags stora fyrkantiga pepparkakor, s.k. "Psalmböcker", samt alla slag av hembakade karameller i "tålamodspåsar", det mästa av "Palmans" fabrikat. Vi får ej färglömma alla slags "läskdrycker" som serverades där. Här var försäljare av visböcker och lyckobrev, pappersvippor och målade käppar. Hit kommo också en massa Italiener med sina balonger, kastbollar, blåsor och s.k. "näktergalar", en liten tingest som man stoppade i munnen och kunde framlocka ganska bra toner med. Dessa Italienare kommo mestadels direkt från Lövmärknaden i Karlskrona, samt stannade över alla Brunnsbalerna. De bodde då hos "Alexius" en person som hade ett hus andra sidan vägen, invid dåvarande repslagarebanan, och hyrde ut rum till resande. Italienerna hade apparater med sig och så tillverkade de sina balonger i någon bod på gården. Överallt var det liv och rörelse, alla ville ha roligt, och många ville tjäna pengar.

Men glädje och upptåg kunde nog också gå lite för långt ibland. Det hände till och med vid ett tillfälle, i slutet av 1800-talet, att då polisen skulle försöka att taga några bråk-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

stakar i finkan, dessa gjorde motstånd, körde finkans kärra i ån, rev upp gatstenar på gatorna, och försökte bombadera stadens borgmästare med, varför militär från Bredåkra, som då var lägerplats, måste eftersändas, men ordning var då i det närmaste återställd. Många fingo svåra efterräkningar och hade nog ett tråkigt minne från den Brunnsbalen. Mästadels förflöto Brunnsbalarna lugnt, kanske några mindre slagsmål eller dyligt, men det hörde nästan till ordningen för dagen, och det klarade de ridande poliserna rätt kvickt ut, och så var allt i sin gilla gång som förut.

På eftermiddagen, Tosia Bonnadan, var det med anledning av böndagen, alltid aftongudstjänst i kyrkan, jag vill minnas det var kl. 6 ef.m. och då var alla nöjesanordningarna på Snäckebacken stängda. Men ett år minns jag, att under tiden det var stängt på Snäckebacken och Gudstjänst i kyrkan, fick någa för sig att spänna ett par oxar för en droska, och med en i hög hatt på huvudet klädd gubbe på kuskbocken, köra från Snäckebacken, genom stan, med ett sällskap ungdommar. Om det blev någon efterräkning för nöjesräkningen känner jag ej till.

Efter Gudstjänsten började ju nöjesfirandet ånyo på Snäckebacken, men en del, i synnerhet de äldre började att dra sig åt hemmet, men en del av ungdommen stannade kvar till sena kvällen, eller på annat sätt togo sig hem. På senare tid kanske att en

ACC. NR M. 8632:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

del tog till tåget, eller ännu senare sin bil eller cykel, för att nästa år återkomma och återuppliva gamla minnen.

Tiderna har nu förändrats, nu firas endas andra Brunnsbalen, eller som den kallas "Tosia Bonnadan", men i mycket mindre skala än förr. Nu kommer det kanske inte hälften så mycket folk som förr. Och inte heller så mycket tivolianordningar som då, och nu har Snäckebacken fått konkurrenter, såsom Folkets Park och Silverforsen m.fl. nöjesplatser.

Nu firas Tosia Bonnadan under andra former än förr, och de "stora smörgåsarna, pannkakorna och alla de andra läckerheterna" har ju också försvunnit i dessa tider.

Andra tider, andra seder.

Ronneby den 18 juli 1942.

Albert Månsson.

ACC. NR M. 8632:10.

Ronneby den 15 sept. 1942

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Till

Lunds Universitets Folkminnesarkiv,

Lund.

Med anledning av ^{v.}Edert brev, vari Ni vill ha vissa uppgifter om Tosia Bonnadan i Ronneby, skall jag så gott jag kan besvara några av Frågorna.

Enligt vad jag mins, berättade mina föräldrar, (födda på 1850-talet men nu döda) att gästerna vid Brunnen anordnade karnevalståg. Oxar med vackert smyckade horn, spända för höryssar, och med vackra dräkter klädda brunngäster åkte eller gick genom brunnsparken, där fäster voro anordnade. Detta skulle ha varit omkring 1870-1880 talet, men om det speciellt var Tosia Bonnadan, eller någon anna söndag kan jag ej med säkerhet bestämma.

Om ungdomen städjade sig för nya plattser på Tosia Bonnadan, kan jag ej yttra mig om, och ej heller har någon annan, trots att jag frågat många äldre personer härom ingte någon kunnat minnas att så har skett. När städjodag brukade förekomma vet jag ej heller, men vi hade på hösten d.s.k. "Friveckan" (d. 24 okt. - 1 nov.) då det en dag, under nämnda tid, alltid var marknad här,

ACC. N:R M. 8632:11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och mycket folk voro då församlade, både tjäntefolk och husbönder. Alla slags affärer förekommo och kanske städjades även en del tjänstefolk då.

Landbefolkningen, mest de äldre, men många av ungdomen men mest pojkar, som besökte Tosia Bonnadan voro rätt ofta förr klädda med s.k. "örtakvasta." De bestodo mest av Abrodd, en starkt kryddlukande växt, (även på skämt kallad "Abrams bråte"), samt lavendel eller mynta. Manfolket hade sin örtakvast, eller som den av de äldre kallades "örtakost" på bröstet eller i översta knapphållet, men kvinfolket hade mestadels sin örtakvast i handen, för att då ha till hands att lukta på.

Enligt äldre personers beskrivningar har Tosia Bonnadan alltid firats på ungefär samma sätt som under de senaste årens beskrivit sätt.

Förr var det enligt äldre personers utsagor, och även under min barndom, rätt vanligt att folk besökte kyrkan 3 böndagen. Kyrkobesökarna voro då klädda i sina högtidskläder, männen rätt ofta med hög hatt, och kvinnorna svartklädda och med "silkeduk" på huvudet, psalmbok, näsduk och även rätt ofta örtakvasten i handen.

ö På senare tiden besöktes nog inte kyrkan så mycket av landt- befolkningen på 3 böndagen som förr. Nu anordnar de frireligiösa och Frälsningsarmen mestadels friluftsgudstjänster den söndagen, både på Snäckebacken och i Stadsparken och dessa Gudstjänster kan

ACC. N:R M. 8632:12.

ibland vara rätt så besökta.

Jag har nu inte mer att berätta om de framställda frågorna, men kan jag stå till tjänst med några andra upplysningarn skall jag gärna göra det.

Högaktningsfullt
Albert Månsson

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV